

Chromatický asociační experiment (CAE):

Autorem této psychologické diagnostické metody z roku 1974 je český klinický psycholog Vadim Ščepichin (*1922 - +1987), jenž pracoval na dětské psychiatrii, kde se mimo jiné pokoušel tuto techniku standardizovat. Sám vytvořil dvě verze, přičemž jedna (CAE) je určena pro dospělé (resp. pro jedince od 15i let) a druhá (TBSD) pro děti od 7 do 14 let.

Tedy, CAE sice patří do skupiny projektivních metod, můžeme jej však považovat také za semiprojektivní techniku (tzn., že se nachází na pomezí projektivních metod volby, dotazníků a posuzovacích stupnic), která je zaměřena na osobnost (resp. diagnostiku osobnosti) jako celek. Kombinují se v ní jak možnosti kvantitativního zpracování dat (viz statistika= možnost srovnání s normami), tak i kvalitativní analýza jednotlivých sledovaných subjektů v rovině psychosociální a psychodynamické.

Dobré je, že metoda může být užita i u osob s mentální retardací, se sociální deprivací, s poruchami učení, s poruchami v oblasti řeči atd., v jiné formě také pro děti (což je tzv. TBSD, neboli test barevného diferenciálu či test volby barev.)

Její další nespornou výhodou je velmi malá možnost zkreslení výsledků testovaným jedincem a to i při opakovaném testování s odstupem času.

Tato projektivní technika dále umožňuje rozlišovat mezi vědomým a nevědomým hodnocením. Je tvořena standardním seznamem slov, který je možné také doplnit o slova, jež mohou být pro danou osobu nějak významná či důležitá, anebo která se v určitém případě tak mohou jevit. Zde je významná principiální podobnost s klasickým Jungovým verbálním asociačním experimentem, který byl také podkladem (inspirací) pro vznik tzv. detektoru lži.

Co se týče dalších charakteristik, v CAE je pojem experiment užit ve významu historickém (viz verbální asociační experiment Jungův), užití barevného potenciálu není v testování lidí také zrovna ojedinělé (např. viz Lüscherovy barvové testy, ale také v ROR atp.), avšak zde se užívá diagnostického potenciálu barev jiným způsobem než jak je tomu např. „u Lüschera“, který primárně vychází z psychologického a fyziologického významu barev. V CAE se vytváří kombinace 12i barev, která plní funkci jakéhosi individuálního

kódování položek, které následně vyjadřují vztah mezi subjektivní mentální reprezentací podmětových slov a jejich emocionálním prožíváním a hodnocením.

Můžeme zde také sledovat pracovní aktivitu zkoumaného subjektu, při zacházení s testem. Navíc neexistují špatné či dobré odpovědi, jako tomu bývá u výkonově orientovaných testů, což by mohlo mít pozitivní vliv na odbourání úzkosti testovaného člověka.

Podle výzkumu Mursteina a Wolfa z roku 1970 (in Říčan, Ženatý, 1988) bylo zjištěno, že čím méně je daná projektivní technika strukturovaná, tím hlubší vrstvy psychiky zasáhne, a také se tím více případné psychopatologie projeví, čemuž CAE plně vyhovuje. Umožňuje tedy diferencovaněji postihovat vztah mezi nevědomou a vědomou činností.

Co se týče testovacího materiálu, tvoří jej 12 pastelek standardizovaných barev, pomocí nichž se osoba vyjadřuje k 49 podnětovým slovům. U CAE se vychází z předpokladu, že jednotlivé barvy vyvolávají u člověka specifickou emocionální odezvu. Těžištěm je vyjádření se díky poskytnutým barvám k nabídnutým podmětovým slovům, přičemž hierarchizace barev je jen pomocným vodítkem. Seznam slov je sestaven tak, aby co nejvíce reprezentoval psychologickou realitu jedince. (Pozn.: Administraci lze provádět jednotlivě i skupinově.)

Podnětová slova (výklad):

- Já, Ideální já, Nejlepší muž, Nejlepší žena= sebehodnocení, vlastní ideál, ideál osoby opačného pohlaví, v souvislosti s problematikou partnerství; - někdy se zde může objevit i asociace s rodičovskými autoritami;
- Matka, Otec, Dětství= vnímání rodičů, rodiny- podobně Domov;
- Domov, Děti, Manžel/ka= současná rodina a představy o ní;
- Sex, Intimní styk, Milenec/ka, Láska (pozn. někdy souvisí s laděním) = sféra psychosexuální;
- Kamarádi (ky), Zábava, Muži, Ženy, Lidé= sociální vztahy;
- Radost, Štěstí, Nálada= (+ Láska)- ladění;
- Bolest, Úzkost, Strach, Nemoc= vnitřní či vnější nepříjemnosti v životě (přínosné pro psychopatologii);
- Samota, Únava= unavitelnost (+ Zábava)- sociální přizpůsobivost;
- Klid, Ticho, Hluk, Život, Smrt= (význ. u psychóz, neklidu), - Život- spokojenost s vlastním bytím, Smrt- možné suicidální tendence;

- Útočit, Hádka, Rvačka= Asertivita X Agresivita;
- Práce, Pracoviště, Nadřízený, popř. Vzdělání= vztah k práci;
- Vítězství, Být první= aspirace, Submise X Dominance;
- Budoucnost, Minulost, Změna, Život= časová osa, bilancování, očekávání;
- Sny, Snění= přání, touhy, obsahy snů, míra realismu při hodnocení světa;
- Alkohol, Nuda= různé maladjustace;

(Existují i další verze pro rozličné skupiny, viz př. TBSD u dětí.)

Pokud hovoříme o validitě a reliabilitě, je jejich pojmání jako u ostatních projektivních metod poněkud problematické, neboť výsledky závisí jak na motivaci klientů, tak na osobnosti posuzovatele.

Avšak i přes tato drobná negativa lze obecně říci, že CAE má mnoho výhod pro použití jak ve výzkumu, tak i v praxi (kupř. ve forenzní psychologii či dalších oblastech, jako je například psychologie poradenská).

Literatura:

Koluchová, J., Morávek, S. *Psychologická diagnostika dětí a mládeže*. Olomouc: Univerzita Palackého, 1991.

Kurdiovský, E. *Juvenilní delikvence & Predikční validita CAE ve vztahu k delikventnímu chování, jakožto kritériu*. Brno: FF MU, 2000.

Malá, K., Nagyová, I. *Chromatický asociační experiment- Psychometrická šetření*. Trnávka: Elektronik test, 1995.

Říčan, P., Ženatý, J. *K teorii a praxi projektivních technik*. Bratislava: Psychodiagnostické didaktické testy, 1988.

Svoboda, M. *Psychodiagnostika dětí a dospívajících*. Praha: Portál, 2001.

Svoboda, M. *Psychologická diagnostika dospělých*. Praha: Portál, 1999.

Ščepichin, V., Ščepichinová, J. G., Malá, K. *Chromatický asociační experiment- Manuál k testu*. Trnávka: Elektronik test, 1995.

Šípek, J. *Projekce a projektivní metody v psychodiagnostice*. Praha: PROPSY, 1996.

Šípek, J. *Projektivní metody*. Praha: ISV, 2000.

Veverková, L. *Pokus o stanovení předběžných norem metody CAE pro juvenilní populaci*. Olomouc: FF UP, 1999.